

УДК 378:373.091.12.011.3-051:811.161.2
DOI: 10.24144/2524-0609.2021.49.151-154

Петришина Ольга Ігорівна

кандидат філологічних наук, доцент
завідувач кафедри української мови та методики її навчання
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна
petryshyna@tnpu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0001-5427-200X>

Сокол Мар'яна Олегівна

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри іноземних мов
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна
sokol@tnpu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-3876-026X>

Розлуцька Галина Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
grozlutka@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0001-9062-5466>

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Анотація. Інтернаціоналізація сучасної освітньої галузі корелює з якістю підготовки сучасного фахівця філологічної галузі, його конкурентоспроможністю на національному і світовому ринку праці, тому осмислюється в дослідженні як актуальна проблема сучасної освіти. Проаналізовано процес інтернаціоналізації в контексті підготовки магістрів української філології з огляду на актуальність переосмислення підходів до формування гуманітаріїв в сучасних ЗВО України. Автори ставили за мету описати сучасні тенденції з інтернаціоналізації на основі кейсу академічних заходів, механізмів і результатів інтернаціоналізації факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Проведений аналіз дозволив увиразнити відмінності між внутрішньою і зовнішньою інтернаціоналізацією, окреслити основні шляхи їхньої реалізації. У результаті простежено вплив процесів інтернаціоналізації на зміни освітньої діяльності здобувачів другого (магістерського) рівня факультету філології і журналістики, зокрема формування їхньої індивідуальної траєкторії професійного розвитку.

Ключові слова: інтернаціоналізація освіти; магістр філології; університет; мовно-комунікативна компетентність; якість освітнього процесу.

Вступ. Перед педагогічними закладами вищої освіти з-поміж інших стоїть актуальне завдання – підготувати філолога-професіонала – майбутнього педагога, науковця, гармонійної особистості сучасного суспільства в умовах глобалізаційної науково-освітньої галузі й транснаціонального інтелектуального простору. Для цього важливим є врахування умов інтернаціоналізації, в яких відбувається освітній процес загалом і професійне становлення здобувача зокрема.

Дослідженню проблем, пов'язаних із формуванням міжкультурного університетського освітнього середовища, реалізації феномену університету як центру динамічного, відкритого, універсального знання, власне з інтернаціоналізацією освітнього простору сучасного ЗВО, приділено значну увагу в роботах українських науковців (Л. Горбунова, М. Дебич, С. Вербицька, М. Дебич, В. Зінченко, О. Нітенко, Ю. Семенець, І. Сікорська, І. Степаненко, О. Шипко та інші). У працях українських і закордонних дослідників здійснюється аналіз параметрів, які визначають специфіку сучасного освітнього простору, пошук форм якісної вищої освіти, які б корелювали з глобалізаційними процесами. Стратегія / вектор / принцип інтернаціоналізації сучасної національної вищої освіти має стати об'єктом системного теоретичного дослідження провідних науковців з

галузі менеджменту освіти, загальної педагогіки та ін. задля розуміння освітніх запитів, візії українського соціуму щодо підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних конкурувати не лише на внутрішньому ринку праці. Водночас аналіз наукових досліджень засвідчує, що проблема підготовки майбутніх філологів в умовах пріоритету інтернаціоналізації педагогічної освіти не була предметом наукового вивчення.

Мета статті – на основі опису тенденцій реформування вищої освіти в Україні проаналізувати аспекти діяльності факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка з розробки та реалізації стратегії інтернаціоналізації під час підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня.

Методи дослідження. Для інтерпретації засадничих положень та концепцій, пов'язаних з інтернаціоналізацією національної вищої освіти, використано теоретичні методи: аналіз наукових розробок; порівняння запропонованих наукових підходів; синтез змісту засадничих концептів; виявлення суперечностей під час процесу інтернаціоналізації. Водночас дослідження особливостей фахової підготовки магістрів української філології з погляду інтернаціоналізації опирається на емпіричні методи: аналіз нормативно-правової бази; спостереження за діяльністю

всіх учасників освітнього процесу; опитування студентів і викладачів факультету філології і журналістики; вивчення та узагальнення досвіду кафедр, відділу міжнародних зв'язків, наукового відділу, Бюро кар'єри, інших структурних підрозділів, дотичних до інтернаціоналізації під час підготовки магістрів української філології. Системний підхід, покладений в основу дослідження, дозволяє розглядати освітній процес (формування магістрів-філологів) як динамічний, відкритий до змін і якісних оновлень, який активно взаємодіє із зовнішнім середовищем.

Виклад основного матеріалу. Інтернаціоналізація – багатовимірний феномен. Загалом, без галузевої специфіки, йдеться про формальне і функціональне пристосування продукту чи процесу до ймовірного застосування в змінюваних умовах. Якщо ж йдеться про вищу освіту та підвищення її якості, то інтернаціоналізація як стратегія, процес чи результат цілеспрямовано надає їй міжнародний, міжкультурний статус. На думку Дж. Найт, провідна мотивація процесів інтернаціоналізації загалом зосереджена на розширенні міждержавних знань та міжкультурних навичок студентів і викладачів, водночас інші цілі передбачають створення міжнародного профілю чи бренду, поліпшення якості, підвищення національної конкурентоспроможності, зміцнення дослідницького потенціалу, розвиток людських ресурсів та диверсифікацію джерел викладацького і студентського контингенту [1, с.7]. Погоджуємося з міркуваннями дослідниці про те, що останнє десятиліття засвідчило важливість і переваги інтернаціоналізації, але водночас актуалізувала нові ризики [1, с.7]. На нашу думку, інтернаціоналізація як невід'ємний компонент інтегрування національного освітнього простору в світовий є критерієм якості освітніх послуг в сучасних українських університетах, універсальності і практичної зорієнтованості підготовки здобувачів.

Поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» інтерпретують у двох розуміннях: як спосіб подальшого інтелектуального і матеріального збагачення, гарантію їхньої безпеки й гегемонії у світі, як шлях задоволення попиту на вищу освіту, що постійно зростає, покращення людського капіталу своєї держави, побудову конкурентоспроможної національної системи освіти» [1, с.62]. Інтернаціоналізація нині є пріоритетом, навіть стратегією розвитку більшості національних ЗВО, що, безумовно, відображає стратегію державної політики, спрямовану на впровадження світових, передусім європейських норм і стандартів у національну систему освіти. Інтернаціоналізація вищої освіти, безумовно, має враховувати зовнішні геополітичні чинники, національну специфіку, освітні традиції і пріоритети. О. Козієвська з цього приводу слушно зауважує: «...Україна, яка є активною учасницею міжнародних освітніх та наукових обмінів, належить до категорії ризику, оскільки академічна мобільність в українському контексті має асиметричний характер: за кількісними показниками потік української мобільної молоді за кордон перевищує вхідний потік» [3, с.88].

Стратегії інтернаціоналізації української освіти державній парадигмі полягають у необхідності посилення акцентів на: підвищення якості вищої освіти в Україні через доступність міжнародних ринків освітніх послуг, збільшення кількості іноземних студентів, пошук ресурсів для навчання здобувачів українських університетів провідних ЗВО світу; державну підтримку провідних різногалузевих, зокрема педагогічних університетів; професійний розвиток науково-педагогічних працівників, відповідно, їхнє заохочення, стимулювання. Університети, маючи

нині інституційну автономію і водночас перебуваючи в конкурентних умовах на ринку освітніх послуг, активно розробляють стратегії міжнародного співробітництва, академічних обмінів, міжнародної наукової колаборації тощо. Створювані відповідні структурні підрозділи зосереджуються на науково-дослідній, власне освітній, міжкультурній та ін. видах діяльності.

Інтернаціоналізація педагогічної вищої освіти під час підготовки майбутніх філологів полягає передусім у підвищенні рівня комунікативної компетентності (знання рідної і кількох іноземних мов, бездоганне володіння стратегіями і тактиками публічної комунікації, мистецтвом різножанрового і різностильового текстотворення тощо), академічній мобільності, інклюзивності, пріоритетності інтернаціоналізації навчальних програм, академічній колаборації в підготовці та реалізації проєктів, інтеграції в міжнародні наукові студіювання з національними науковими досягненнями та напрацюваннями.

Інтернаціоналізацію педагогічної вищої освіти розглядають як глобальну, у зовнішньому просторі (міжнародна академічна мобільність), так і локальну, внутрішню (впровадження світових стандартів, інтернаціоналізація міжнародних курсів, міжкультурних програм в національній освітній процес, конкретного ЗВО зокрема). Зовнішня інтернаціоналізація як філологів, так і фахівців інших спеціальностей характеризується будь-якою освітньою або науковою діяльністю, що може здійснюватися за допомогою інституційної, програмової, академічної мобільності, розвитку дистанційної освіти, тобто за умов перетину кордону й володіння іноземною (зазвичай англійською) мовою. Внутрішня інтернаціоналізація полягає в реалізації актуальних внутрішньоуніверситетських стратегій, які ґрунтуються на процесах міжнародного й міжкультурного аспектів навчально-виховного процесу, відповідних навчальних планах ЗВО та інтердослідженнях. Важливим є послуговування інноваційними освітніми технологіями, які підтвердили ефективність в освітньому просторі інших країн; використання нових методів і прийомів вимірювання навчальних досягнень здобувачів; налагодження зв'язків з місцевими культурними та етнічними групами, залучення іноземних студентів та науковців до життя університету.

Міжнародна академічна мобільність дає можливість учасникам освітнього процесу навчатися, викладати, підвищувати кваліфікацію, займатися науковою діяльністю в іншому закладі вищої освіти України чи за кордоном. Закону України «Про вищу освіту» забезпечує механізми інтернаціоналізації українських закладів вищої освіти, зокрема здійснення академічної мобільності усіма учасниками освітнього процесу [4]. Кабінет Міністрів України затвердив постанову «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність», надання права на участь у програмах академічної мобільності всім учасникам освітнього процесу; чітке визначення видів та форм академічної мобільності; закріплення принципу Perezaraxuvannya отриманих кредитів на основі Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС), зокрема шляхом порівняння змісту навчальних програм, а не назв курсів; збереження місця навчання та стипендії для студентів і місця роботи для працівників ЗВО, які беруть участь у програмах академічної мобільності [5].

Внутрішня інтернаціоналізація полягає в: 1) адаптивності, дотичності навчальних планів і гармонійності навчальних програм, 2) створенні й визнанні відповідних систем навчальних планів і

дипломів; 3) зростанні ролі володіння іноземними мовами й навчанні англійською мовою, 4) формуванні умінь і навичок міжкультурного спілкування; 5) участі в науково-професійних мережах, міжкультурних програмах; 6) адаптації у глобальному академічному середовищі з метою особистісного розвитку; 7) орієнтації на прогресивні світові стандарти освіти, які сприяли б узгодженню навчальних планів, критеріїв оцінювання якості знань тощо [6, с.213]. Важливе місце у внутрішній інтернаціоналізації займає: обмін досвідом українських та іншомовних філологів у вивченні рідної та іноземної мов; модернізація навчальних програм із методики мови і мовлення; підвищення якості підготовки вчителів-філологів, здатних працювати в міжкультурному професійному середовищі; залучення здобувачів до створення інтегрованих науково-пошукових проєктів, кейсів із метою підвищення якості наукових досліджень у галузі міжнародної вищої освіти; д) усвідомлення власних можливостей у формуванні позитивного іміджу свого освітнього закладу, наукової школи, країни в цілому.

Зосередимо увагу на модернізації підготовки кваліфікованих кадрів фахівців-словесників для вдосконалення системи філологічної освіти. Компонентами модернізації є навчальні плани і програми філологічних дисциплін, що мають міжнародний складник, а саме: вивчення іноземних мов, використання сучасних інформаційних технологій, що супроводжують методику навчання рідної та іноземної мов, технологічний компонент модульного навчання, підвищення активності студента, активізація мовно-мовленнєвого рівня студентської колаборації, порівняльна антропологія, психолінгвістика, культурологія на рідномовному та міжнародному рівнях, міжкультурна комунікація тощо.

Аналізуючи кейс інтернаціоналізації на факультеті філології і журналістики ТНПУ, зазначимо, що значну роль у забезпеченні привабливості чинних освітніх програм для іноземних студентів відіграє можливість навчання іноземними мовами, передусім англійською. Факультетом відкрито і відмінно акредитовано першу програму з викладанням англійською мовою в 2021 р. – 035 Філологія третього (освітньо-наукового) рівня, триває підготовка здобувачів на першому (бакалаврському) і другому (магістерському) рівнях за відповідними освітньо-професійними програмами «Середня освіта (Українська мова і література, англійська мова)», «Середня освіта (Польська мова і література, українська мова і література)», «Журналістика». Акцентовано увагу на розвиток спільних освітніх програм із закордонними закладами вищої освіти (програми подвійних дипломів). Триває залучення іноземних студентів до основного і включеного навчання в ТНПУ. Програми іноземними мовами (передусім англійською) вкрай важливі з погляду інтернаціоналізації, оскільки відкривають перспективи для нових спільних програм, міжуніверситетських курсів, модулів. Так, наприклад, у першому семестрі 2021-2022 н.р. розпочато

фазу реалізації СОІЛ-проєкту «Академія лідерства з інтернаціоналізації». Здобувачі другого (магістерського) рівня чинних освітньо-професійних програм працюють спільно з іноземними колегами-студентами у межах курсу «Міжкультурна комунікація: англо-українські паралелі». У проєкті також беруть участь студенти університетів США (SUNY Brockport – Державний університет Нью-Йорка) і Франції (INUC – Інститут національного університету Шамполіон). Мета проєкту – через створення модулів віртуального обміну, їхню інтеграцію в конкретні компоненти освітньо-професійних програм різних ЗВО налагодити міжкультурну комунікацію, відкрити перспективи спілкування між науковими, освітніми осередками різних країн, пропагувати принципи гуманності і толерантності на прикладі міжнародної академічної співпраці. Під час створення спільних кейсів у межах таких освітніх компонентів або інших проєктів здобувачі мають чудову нагоду познайомитися, налагодити контакти із представниками закордонних ЗВО. Інтернет-зустрічі дають можливість студентам обговорювати ментальні особливості, етнокультуру кожної нації, стереотипи, які виникають у сучасному суспільстві, і ставлення до них в різних світових спільнотах. Безумовно, вдосконалюється мовнокомунікативна (іншомовна) компетентність, soft-skills.

Закономірно, що українстику важче розвивати у провідних закордонних університетах, порівняно з актуальними, перспективними прикладними спеціальностями. Але, на наш погляд, варто шукати університети-партнери, які виявляють до неї інтерес з огляду на вимоги ринку праці, розвиток економічної, міжкультурної взаємодії, туристичної сфери тощо (така зацікавленість, наприклад, дозволяє реалізовувати або розробляти спільні програми з університетами Польщі, Чехії, Туреччини, Китаю).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Університетська інтернаціоналізація, безумовно, позитивно позначається на розвитку мовнокомунікативної компетентності викладачів і здобувачів факультету філології і журналістики, оптимізації освітніх програм, засвідчує відповідні показники академічного розвитку, врешті, підвищує рейтинг, упізнаваність бренду ТНПУ. Так, у 2021 році в Консолідованому рейтингу українських закладів вищої освіти ТНПУ визнано найкращим серед педагогічних закладів вищої освіти України. Отже, інтернаціоналізація освіти, зокрема її філологічної сприяє підвищенню якості підготовки майбутнього магістра-словесника, академічній свободі, налагодженню міжнародного співробітництва в гуманітарній галузі, зміцненню стійкої державної позиції на усіх рівнях – європейському і світовому. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі стратегій, спрямованих на підвищення рівня володіння іноземними мовами всіх учасників освітнього процесу, мотивації, методичної та організаційної готовності здобувачів і науково-педагогічних працівників до участі в програмах академічної мобільності, міжнародних дослідницьких проєктах.

Список використаної літератури

1. Knight J. Internationalization: A Decade of Changes and Challenges *International Higher Education*. 2008. №50. P. 6–7.
2. Вербицька С. В. Інтернаціоналізація вищої освіти як інноваційний вимір діяльності вищих навчальних закладів України. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2009. Вип. 468. С.53–63.
3. Козієвська О. І. Академічна мобільність: причини вибору навчання за кордоном. *Вища освіта України*. 2013. № 1. С.88–97.
4. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
5. Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#Text>
6. Нітенко О.В. Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету. *Освітлогічний дискурс*. 2015. № 2 (10). С.205–216.

References

1. Knight, J. (2008). Internationalization: A Decade of Changes and Challenges *International Higher Education*, 50, 6–7.
2. Verbytska, S.V. (2009). Internatyzalizatsiia vyshchoi osvity yak innovatsiinyi vymir diialnosti vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy [Internationalization of higher education as an innovative dimension of the activity of higher educational institutions of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Chernivets'koho universytetu: zb. nauk. pratz. Seriia: Pedahohika ta psicholohiia*, 468, 53–63.
3. Kosiiavska, O.I. (2013). Akademichna mobilnist: prychny vyboru navchannia za kordonom [Academic mobility: reasons for choosing to study abroad]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 1, 88–97.
4. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine «On Higher Education»]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
5. Pro zatverdzhennia polozhennia Pro poriadok realizatsii prava na akademichny mobilnist [On approval of the Regulations on the procedure for exercising the right to academic mobility]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#Text>
6. Nitenko, O.V. (2015). Internatyzalizatsiia vyshchoi osvity yak faktor rosytku universytetu [Internationalization of higher education as a factor in the development of the university]. *Osvitohichnyi dyskurs*, 2 (10), 205–213.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2021 р.
Стаття прийнята до друку 20.10.2021 р.

Petryshyna Olga

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Head of the Department of Ukrainian Language and Methods of Teaching
Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University
Ternopil, Ukraine

Mariana Sokol

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Head of Foreign Language Department
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

Rozlutska Halyna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Department of General Pedagogy and High School Pedagogy
State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

PROFESSIONAL TRAINING OF UKRAINIAN PHILOLOGY MASTERS IN THE CONDITIONS OF EDUCATION INTERNATIONALIZATION

Abstract. The internationalization of the modern educational field correlates with the quality of training of a modern philology specialist, its competitiveness in the national and world labour market, moreover it is outlined as an urgent problem of modern education. The process of internationalization in the context of training Ukrainian philology masters is analysed in view of the urgency of rethinking approaches to the formation of the humanities in Ukraine's modern higher education institutions. The authors aimed to describe current trends in internationalization based on the case of academic activities, mechanisms and results of internationalization of the Faculty of Philology and Journalism of Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University. Theoretical methods have been used to interpret the basic provisions and concepts related to the internationalization of national higher education: analysis of scientific developments; comparison of the proposed scientific approaches; synthesis of the content of basic concepts; identification of contradictions during the process of internationalization. At the same time, the study of the peculiarities of professional training of Ukrainian philology masters in terms of internationalization is based on empirical methods: analysis of the regulatory framework; monitoring the activities of all participants in the educational process; survey of students and teachers of the Faculty of Philology and Journalism; study and generalization of the experience of the departments, the department of international relations, the scientific department, the Career Bureau, other structural subdivisions related to internationalization during the training of masters of Ukrainian philology. The systematic approach, which is the basis of the study, allows to consider the educational process (formation of masters of philology) as a dynamic, open to change and quality updates, which actively interacts with the external environment. The analysis allowed to highlight the differences between internal and external internationalization, to outline the main ways of their implementation. As a result, the influence of internationalization processes on changes in the educational activities of applicants for the second (master's) level of the Faculty of Philology and Journalism, in particular the formation of their individual trajectory of professional development. The results of empirical research indicate that the main activities of the university are the development of academic mobility of applicants, the opening of joint educational programs with foreign institutions, the development of international research. The process of internationalization is stimulated by the requirements of the labour market, competitive conditions in the educational environment. The analysis of strategies aimed at improving the level of foreign language proficiency of all participants in the educational process, motivation, methodological and organizational readiness of applicants and research and teaching staff to participate in academic mobility programs, international research projects are the prospects for further research.

Key words: internationalization of education; Ukrainian philology master; university; language and communicative competence; quality of educational process.